

Απόστολος Λ. Πιερρής

ΘΕΑΝΘΡΩΠΟΙ

Έρευνα στον Ελληνικό Θεομορφισμό

ἀθάνατοι θνητοί, θνητοὶ ἀθάνατοι,

ζῶντες τὸν ἐκείνων θάνατον, τὸν δὲ ἐκείνων βίον τεθνεῶτες.

Ηράκλειτος, DK22 B62

Στην τροπή των αιώνων του 6ου προς 5ο π.Χ. το Απολλώνειο Δωρικό Βίωμα έχει αυτοσυνειδητοποιηθεί σε φιλοσοφία, ποίηση και τέχνη.

Το Βίωμα του Κάλλους επέβαλλε τον Νόμο της Φανέρωσης ως Μεταφυσική αρχή της ύπαρξης. Το ον υπάρχει όσο επι-φαίνεται ως κάλλος, όσο δείχνεται ομορφο. Είναι θα πει είναι όμορφο. Κάλλος είναι το φανόν του όντος, η από-κάλυψη του Δυναμερούς Κρυφίου Απόλυτου, η

επι-φάνεια του Είναι. Κάλλος είναι η τέλεια φανέρωση της Ύπαρξης, ασχήμια η ατελής. Η α-τέλεια είναι ελλιπής και το ελλείπον είναι ελαττωματικό, το δε ελαττωματικό είναι αδύναμο. Ατέλεια, ασχήμια, υστέρηση, ελάττωμα, ασθένεια, αδυναμία και ανυπαρξία σημαίνουν το ίδιο.

Αλλά η τελειότητα της ύπαρξης είναι μια και η αυτή για κάθε όψη του Απόλυτου: συνεπώς είναι η ίδια για θεούς και ανθρώπους, για αθάνατους και θνητούς. Το Κάλλος νεαρώδους στίλβοντος στο άνθος της ώρας του δεν είναι άλλο από το Κάλλος του πρωθήβη Απόλλωνα. Οι Κούροι είναι και Απόλλωνες. Η σοφία προβεβηκότος στην ηλικία της ωριμότητας του καρπού και επιτευξαμένου την τελειότητα του φρονεΐν δεν είναι διαφορετική από τον Νου που φανερώνεται στην Κοσμική Τάξη. Διότι

...τὸ γὰρ αὐτὸ νοεῖν ἐστίν τε καὶ εἶναι

Παρμενίδης DK 28 B3 (cf. B8.34-37)

Η τιτανική διαφορά μεταξύ αθάνατων θεών και καταθνητών βροτών έγκειται αλλού: Οφείλεται στην τροπικότητα της αντίστοιχης ύπαρξης. Είναι η διαφορά μεταξύ αιωνιότητας και χρόνου.

Οι θεοί ενίδρυνται στην τελειότητά τους. Είναι οι κοσμικές τελειότητες που φανερώνουν το Απόλυτο Είναι στην ανυπέρβλητη δύναμή του, αυτή που το κάνει να είναι, αυτοθεμελιώνοντάς το υπέρ το Μηδέν. Αυτής της υπέρτατης Δύναμης είναι κατ' ευθείαν μέτοχοι οι θεοί. Και αυτό εκφράζεται από την ασφάλεια της τελειότητάς τους. Δεν την αποκτούν με αγώνα, ούτε κινδυνεύουν να την χάσουν, ούτε μοχθούν για να την τηρήσουν. Τα πάντα είναι εύκολα για αυτούς. Ο βίος τους είναι άκοπος και άπονος. Είναι εύκολος: **«θεοὶ ρεῖα ζώντες»**, *Ιλιάς*, Z 138.

Αυτός ο οντολογικός χαρακτήρας της Ευκολίας, της ρέουσας και ανεμπόδιστης ολοκλήρωσης, είναι και το αισθητικό γνώρισμα του κάλλους. Η απρόσκοπτη ροή μιας περαίνουσας και ορίζουσας γραμμής, η

συνεχής κλειστή μεταβολή μιας επιφάνειας εις απαρτισμό στιβαρού όγκου, η λεία και εναρμονίζουσα μετάβαση από σχήματος εις σχήμα εις ανάδειξη ρωμαλέας μορφής, είναι κριτήρια ευ-μορφίας.

Αιωνιότητα είναι η τροπικότητα της οντολογικής Ευκολίας. Χρόνος είναι η Αρχή της Δυσκολίας. Χρειάζεται διάρκεια ώστε με δαπάνη μεγάλης ενέργειας και καταβολή σπουδαίας προσπάθειας να μπορεί το ον να γίνεται αυτό που ήταν να είναι, να πραγματώνει την μοίρα του, να βρίσκει το πεπρωμένο του. Πρέπει να βιάσει το ον-φαινόμενο τον εαυτό του για να βρει τον εαυτό του. Αβίαστη είναι η τροπικότητα της ύπαρξης στην αιωνιότητα. Ο βιασμός αυτός του εν τω Κόσμω οντος προς εαυτό είναι οντολογικά μεν η Δυσκολία της ύπαρξης στην επίτευξη του τέλους της ταυτότητάς της, υπαρξιακά δε το Πάθος της ύπαρξης.

Η ευκολία είναι αποτέλεσμα υπερβάλλουσας Δύναμης. Το πάθος της ύπαρξης που χαρακτηρίζει τον θνητό άνθρωπο είναι έκφραση αδυναμίας. Και αυτήν την κολοσσιαία διαφορά στη δύναμη τονίζει ο Πίνδαρος παρά την ομοιότητα σωματικού κάλλους και νοητικής σοφίας μεταξύ θεών και ανθρώπων (*Νεμεονίκαι*, VI 1-8). Η κοινή μήτηρ, από την οποία στην Πινδάρεια αρχετυπική διατύπωση πνέομε θεοί και άνθρωποι είναι η ερεβεννή Νυξ, το Σκότος του Μηδενός όπου ανάβει το φως της τελειότητας του Είναι. (Ο Ορφικός Φάνης εκ Νυκτός).

Αυτό που οι θεοί κάνουν άκοπα, από υπερβάλλουσα δύναμη, οι θνητοί μπορούμε να το αποκτήσουμε με κόπο λόγω αδυναμίας: την τελειότητα. Η θεία δύναμη οφείλεται στην οντολογική εγγύτητα της θείας υπόστασης προς το Απόλυτο Είναι. Οι θεοί είναι οι πρώτες και θεμελιώδεις εκλάμψεις της υπερούσιας πληρότητας του Απόλυτου στην οντολογική πρόσβασή του προς ολοσχερή και πλήρη αυτό-από-κάλυψη.

Η κρυφιότητα του Απόλυτου είναι αποτέλεσμα ακριβώς της απολυτότητάς του: δεν έχει σχέση με τίποτα στο οποίο και με το οποίο να

μπορεί να φανερωθεί. Είναι η διάθεση του Απόλυτου Είναι να φανεί εις εαυτό, για να απολαύσει τον εαυτό του στην τελειότητά του, που δημιουργεί τον Κόσμο των φαινομένων, ως κόσμο αλληλοσχετιζομένων όντων φαινομένων και γιγνομένων. **Στα Σχετικά φαίνεται η κρυφίότητα του Απόλυτου ως αδυσώπητη Μοίρα του Όντος. Στα Μερικά φαίνεται η κρυφίότητα του Είναι ως Αρμονία μελών προς όλο. Στα Χρονικά φαίνεται η κρυφίότητα της Αιωνιότητας ως αστραπή Κάλλους.**

Οι θεοί είναι οι μείζονες Επι-φάνειες του Είναι, και έτσι πανίσχυροι. Εμείς μακρυνότερες αποκαλύψεις, η σκιά του μηδενός μας ασχημαίνει και μας αδυνατίζει.

Ο **ανθρωπομορφισμός** των Ολυμπίων θεών είναι βαρύνων συμβολισμός. Η συνάφειά μας προς τους θεούς είναι ιδιαίτερη. **Η σωστή όμως διατύπωση είναι ο θεομορφισμός των ανθρώπων.** Ο άνθρωπος είναι το ομορφότερο ον στον κόσμο. «πιθήκων ό κάλλιστος αίσχρος άνθρωπων γένει συμβάλλειν», Ηράκλειτος, DK22 B82.

[Το B83 αναγράφεται και ερμηνεύεται εσφαλμένα. Η Ηρακλείτεια παραπομπή στον Ιππία Μείζονα του Πλάτωνα περιλαμβάνει μόνο την ρήση “άνθρώπων ό σοφώτατος πρὸς θεὸν πίθηκος φανεῖται”, τα δε επόμενα αποτελούν Πλατωνική προσθήκη προς ιδίαν και επικαιρικήν χρήση (“καὶ σοφία καὶ κάλλει καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν”). Ο Ηράκλειτος είχε αποφανθεί έτσι για την θεωρούμενη σοφία των ανθρώπων την οποία πολλαχού καυτηριάζει εξυμνώντας εμμέσως την δική του. Χαρακτηριστικώτατα παραβάλλετε το B108. Για την καθοριστική θέση του Ηρακλείτου ως προς την ταυτότητα του Κοσμικού Λόγου και του δικού μας δείτε κυρίως και αποφασιστικά B1, B2 και B72].

Ο θεομορφισμός των ανθρώπων σημαίνει ότι είναι, κυριολεκτικά, κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν των θεών. «Θεοειδείς» είναι οι φορείς παραδειγματικού κάλλους ήδη στον Όμηρο. Το «είδος» τους, το πώς φαίνονται, βλέπονται, ως θεού. Θεοείκελος ο Αχιλλεύς (Α 131; Τ 155), όμοιος θεός στην εμφάνιση. Οι λέξεις εγγράφονται στη μεταφυσική του Φαίνεσθαι. Το Είναι φανερούται. Το Φαίνεσθαι είναι το Είναι. **Στην επιφάνεια του Φαίνεσθαι, το κάλλος του Αχιλλέα και του Απόλλωνα δεν διακρίνονται.**

Οι θεοί, όπως και τα θνητά όντα, υπόκεινται στην ισχύ της κοσμικής τάξης. Η τάξη της ύπαρξης είναι το αμεσότερο είδωλο του Απόλυτου. Ο κοσμογονικός διαμερισμός ενοποιείται δια της αρμονίας. Αρμονία είναι η ενότητα του πολυμερισμένου. Η απόλυτη ενότητα του Είναι προβάλλεται στην πολλαπλότητα των φαινομένων την οποία και συνέχει δια της αρμονίας εις όλον. Έτσι ο διαμερισμός ίσταται και δεν προβαίνει στο άπειρο, δεν βυθίζεται στο Μηδέν, αλλά επιστρέφω στην πηγή κάθε ύπαρξης συνέχει την πολλαπλότητα εις ολοκληρία. Ο διαμελισμένος Διόνυσος ανασυνίσταται. Η αρμονική σύνθεση των φαινομένων εις «Κόσμο» είναι η κοσμική τάξη, άμεσο απείκασμα του Απόλυτου Είναι. Αυτός είναι ο υπέρτατος Νόμος του Κόσμου, η λογική της οντολογικής κατα-νομής του Είναι στο Φαίνεσθαι. Είναι η Μοίρα του Κόσμου, το Πεπρωμένο του Χρόνου, το Τέλος της Ιστορίας.

Μοίρα και Νόμος έχουν την ίδια νοηματική ρίζα: μοίρασμα, κατανομή, νομή. Και η Κοσμική Τάξη συγκροτεί το όλον υπό την αρχή της αρμονίας, δηλαδή του Κάλλους, συνεπώς της Δύναμης. Η Δύναμη του Όντος είναι η τελειότητά του, το Κάλλος του. Το νόημα του Κόσμου είναι η ομορφιά. Το Τέλος του όντος ως Σκοπός της ύπαρξης είναι και η Αρχή του ως δημιουργική Δύναμη.

Ψάλλει ασύγκριτα ο Απολλώνειος Πίνδαρος:

Νόμος ὁ πάντων βασιλεύς
 θνατῶν τε καὶ ἀθανάτων
 ἄγει δικαίων τὸ βιαιότατον
 ὑπερτάτα χειρὶ. τεκμαίρομαι
 ἔργοισιν Ἡρακλέος·
 ἐπεὶ Γηρυόνα βόας
 Κυκλώπειον ἐπὶ πρόθυρον Εὐρυσθέος
 ἀνατεί τε καὶ ἀπριάτας ἔλασεν

Fr. 169a 1-8, Mähler

Ἡ Βία του Ἡρακλέους στον Πίνδαρο συνδυάζεται προς τη Βία του Απόλλωνα περί τον Ορέστη στις Ευμενίδες του Αισχύλου και προς τη Βία του Δία στη Θεογονία του Ησιόδου. Ἡ Βία του Ελληνισμού κατά το συστατικό Δωρικό βίωμα είναι η Βία του Κάλλους, η ακατανίκητη ἑλξη του Τέλους.

Ο Ελευσίνιος Αισχύλος επείγεται να τονίσει emphaticά ότι η διαδοχή των κυριάρχων θεοτήτων στους Δελφούς έγινε ειρηνικά και εθελοντικά, της προηγούμενης κατόχου «θελούσης οὐδὲ πρὸς βίαν τινός» (Ευμενίδες ν. 5; cf. νν. 1-16). Η εμμονή του Αισχύλου είναι τόση ώστε αποσιωπά πλήρως ακόμη και τα περίπυστα της Δελφύνης (Ομηρικός Ὕμνος εις Απόλλωνα) ή του Πύθωνα (κατά την κοινή παράδοση). Αλλά ο Πίνδαρος γνώριζε καλύτερα:

Πίνδαρός φησι πρὸς βίαν κρατῆσαι Πυθοῦς τὸν Ἀπόλλωνα· διὸ καὶ ταρταρῶσαι αὐτὸν ἐζήτει ἡ Γῆ.

(Scholia Vetera εις Αισχύλου Ευμενίδες 5b = Fr. 55 Mähler.

Πιθανότατα στον Παιάνα του Πινδάρου «[Δελ]φοῖς [εἰς Πυθῶ]» VIII = 52i Mähler).

Ἡ Γῆ απαίτησε την καταδίκη στα Τάρταρα του νεαρού παραβάτη των παλαιγενών θεσμίων, την μοίρα που επιφύλαξε ο Ζεὺς σε ὅσους

αρχέγονους θεούς αντιστάθηκαν στην Αρχή του, πρωτίστως δε στους πανίσχυρους Τιτάνες της Χρυσής Εποχής, του Κρόνιου βίου.

Η βία του Απόλλωνα στους Δελφούς καταγράφεται εξαρχής στον Ομηρικό Ύμνο στον Απόλλωνα. Το ερπετό τέρας που εγχωρούσε στον τρομερό μυχό των Φαιδριάδων όπου η Κασταλία πηγή, από Πύθων γίνεται δράκαινα Δελφύνη. Η μεταφορά εις τη θηλεία φύση είναι συμβολική. Όπως και ο συσχετισμός της με την ιστορία του Τυφώνος (νν. 305-355), τον οποίο γέννησε άνευ αρσενικού γόνου η Ήρα χολωθείσα με τον Δία. Η Ήρα εμπόδιζε δε τη γέννα της Λητούς όταν επί εννέα ημέρες και νύχτες η μητέρα του Απόλλωνα υπέφερε φρικτές ωδίνες του τοκετού χωρίς απελευθέρωση στο φως γιατί η Μεγάλη Θεά κρατούσε την Ειλείθυια μακριά (νν. 91-99). Χρειάσθηκε θεία απάτη και δωροδοκία για να γεννηθεί ο Μέγας Άναξ.

Ο Πύθων Δράκος είναι ο παλαιός Δαίμων των Δελφών. Ότι ο Δράκος των Δελφών δεν είναι απλώς καταραμένος όφεις το έχει διδάξει, υπονοώντας τη φοβερή αλήθεια εντός της ευσεβείας του, ο Πλούταρχος. Καταγγέλλει αυτούς που θεωρούν το συμβάν ως δράση του αγαθού κατά του κακού και επισημαίνει πόσο αυτή η απλοϊκή άποψη αντιφάσκει προς τις Πυθικές ιεροπραξίες και τελετουργίες τις ίδιες που σχετίζονται με το γεγονός. Ποιές; ερωτάται:

‘τούτοις’ ἔφη ‘τοῖς περὶ τὸ χρηστήριον, οἷς ἄρτι τοὺς ἔξω Πυλῶν πάντας Ἑλληνας ἢ πόλις κατοργιάζουσα μέχρι Τεμπῶν ἐλήλακεν. ἢ τε γὰρ ἰσταμένη καλιάς ἐνταῦθα περὶ τὴν ἄλω δι’ ἐννέα ἐτῶν οὐ φωλεῶ δὴ τοῦ δράκοντος χεῖρά, ἀλλὰ μίμημα τυραννικῆς ἢ βασιλικῆς ἐστὶν οἰκήσεως· ἢ τε μετὰ σιγῆς ἐπ’ αὐτὴν διὰ τῆς ὀνομαζομένης Δολωνίας ἔφοδος, ἢ Λαβνάδαι τὸν ἀμφιθαλῆ κόρον ἡμμέναις δασὶν ἄγουσι καὶ προσβαλόντες τὸ πῦρ τῆ καλιάδι καὶ τὴν τράπεζαν ἀνατρέψαντες ἀνεπιστρεπτι φεύγουσι διέκ θυρῶν τοῦ ἱεροῦ· καὶ τελευταῖον αἶ τε πλάναι καὶ ἡ λατρεία τοῦ παιδὸς οἷ τε γιγνόμενοι περὶ τὰ Τέμπη καθαρμοὶ μεγάλου τινὸς ἄγους καὶ τολμήματος

ὑποψίαν ἔχουσι. παγγέλοιοι γάρ ἐστιν, ᾧ ἑταῖρε, τὸν Απόλλω κτείναντα θηρίον φεύγειν ἐπὶ πέρατα τῆς Ἑλλάδος ἀγνισμοῦ δεόμενον, εἶτ' ἐκεῖ χοάς τινας χειῖσθαι καὶ δρᾶν ἃ δρῶσιν ἄνθρωποι μνήματα δαιμόνων ἀφοσιούμενοι καὶ πραῦνοντες, οὓς ἀλάστορας καὶ παλαμναίους ὀνομάζουσιν, ὡς ἀλήστων τινῶν καὶ παλαιῶν μiasμάτων μνήμαις ἐπεξιόντας.

Πλούταρχος, *Περὶ τῶν ἐκλελοιπότην χρηστηρίων*, 418A-C

Ἡ ἀνάλυση χρωματίζεται ἀπὸ τῆ ΜεσοΠλατωνικὴ σκέψη τοῦ Χαιρωνέως, ἀλλὰ τὰ ζητήματα ποῦ θέτει εἶναι καιριότατα. Ὁ ὄφις χθόνιο ζῶο καὶ φαλλικὸ σύμβολο, εὐρίσκεται τέρως Πύθων στὸν Κόλπο τῶν Δελφῶν, στὴν κοσμικὴ μήτρα (Δελφός, α-δελφός = ἐκ τῆς αὐτῆς μήτρας), στὸν μυχὸ τοῦ ρήγματος τῶν Φαιδριάδων. **Φαλλός ἐν Κόλπῳ** – ἡ σύννοψη πνεύματος τῆς γεωργίας καὶ τῶν πανάρχαιων Νεολιθικῶν μυστηρίων. **Ὁ Χθόνιος Φαλλός ἀντικαθίσταται ἀπὸ τὸν Φαλλὸ τοῦ Φωτός**, αὐτὴ εἶναι ἡ σημασία στὸς Δελφούς τῆς ἐλευσης τοῦ Ἀνακτος.

Ἐχω ἀναδείξει, ἀκολουθώντας τὶς σημάσεις τοῦ εὐσεβοῦς καὶ πυθοδαοῦς Πλουτάρχου, τὴ σημασία τοῦ **Δελφικοῦ Ομφαλοῦ = Φαλλοῦ = Τύμβου**, ὅπου γέννηση καὶ θάνατος πάλι ταυτίζονται. Οἱ τύμβοι τῆς Νεολιθικῆς καὶ τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ εἶναι ομφαλοὶ γεννήσεως. Καὶ στὸς Δελφούς, ὁ Πύθων κεῖται νεκρός – καὶ ὁ ἰσοδύναμος Διόνυσος, στὸν Ομφαλό, τάφο θανάτου καὶ μήτρα γεννήσεως. Στὸν Ὅμηρο ἡ τιμὴ ποῦ ἀνήκει στὸς νεκρούς εἶναι τύμβος χώματος γῆς, φαλλικὸ ἔξαρμα οροειδές τὸ ἴδιο, με φαλλικὴ κιονόμορφη στήλη ἐπ'αὐτοῦ, τὸ ἴδιο ἀρχέτυπο σύμβολο τοῦ Φαλλοῦ ἐπὶ Κόλπου ἀντικαθιστάμενο ἀπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Φαλλοῦ ἐπὶ Φαλλοῦ, ὡς σῆμα τῆς χθόνιας παραγωγικῆς δύναμης ὑπὸ τὴν ἀρσενοκεντρικὴ ἀντίληψή τῆς. [Cf. *Ἰλιάς*, Λ 371; Π 457; 675; Ρ 434. Σῶζεται πολλὴ εἰκονογραφικὴ τεκμηρίωση ἀπὸ ἀγγειογραφίες γιὰ τὰ παραπάνω]. Πρόκειται τώρα γιὰ τὴν Φαλλικὴ ἰδέα τῆς παραγωγικῆς δύναμης ἀντὶ τῆς Κολπικῆς, γιὰ τὴν σπερματικὴ ἀρχὴ τῆς γέννησης ἀντὶ τῆς υστερικῆς.

[[Η μεταμόρφωση του Πυθώνος σε Δελφύνη από τον ποιητή του Ομηρικού Ύμνου στον Απόλλωνα έχει να κάνει με την περαιτέρω και αποφασιστική αποκλιμάκωση της έμφασης στην προϊστορική, προδωρική θρησκευολογία της γονιμότητας, και την αντικατάστασή της από το καθαρό Απολλώνειο πνεύμα. Η ετέρα συστοιχία των Πυθαγορικών αντιθέτων υποβαθμίζεται και λαμβάνει αρνητικό πρόσημο: όπως το πέρας εν σχέσει προς το άπειρο, και ούτω καθ' εξής, έτσι το άρρεν προς το θήλυ]].

Ο Διόνυσος στους Δελφούς είναι η άλλη όψη του Απόλλωνα, ο Απόλλων του Χρόνου αντί του της Αιωνιότητας. Ο Απόλλων εμφανίζεται τυπικά στους μείζονες χώρους λατρείας του δυαδικά: Απόλλων και Υάκινθος στις Αμύκλες, Απόλλων και Ισμηνός στη Θήβα, Απόλλων και Πτώος στο Πτώον, Απόλλων και Παν στις Βάσσειες, Απόλλων Θέρμιος και Απόλλων Λύσειος στον Θέρμο, Απόλλων και Διόνυσος/Πύθων στους Δελφούς. Οι Δίδυμοι-Διόσκουροι εκ των οποίων ο ένας κέρδισε την αθανασία είναι ηρωική προβολή του θεϊκού δυαδικού αρχετύπου.

Στη Θεία Απολλώνεια Δυάδα, ο Απόλλων φονεύει ή προκαλεί έμμεσα και άθελά του τον θάνατο του "alter ego" του, που προέρχεται από το προηγούμενο θρησκευολογικό στρώμα. Ο θάνατος του «Άλλου» είναι η Ζωή του Απόλλωνα. Όπως και η ζωή του Διονύσου-Υακίνθου και των άλλων Νεαρωδών του Χρόνου, σημαίνει τον θάνατο του Αθανάτου. Όχι ότι ο Αιώνιος έπαψε να υπάρχει. Δεν μπορεί να πάψει, ούτε και να αρχίσει, να υπάρχει γιατί δεν μετέχει στη διάρκεια του χρόνου. Αλλά η οντολογική τροπικότητα της ύπαρξης του Διονύσου ορίζεται ως θάνατος του Απόλλωνα. Ο χρόνος είναι «κινητή εικών του αιώνος» (Τίμαιος Πλάτωνος).

***

Υπακούοντας στην ίδια κοσμική τάξη με τους θνητούς οι Αθάνατοι, έχοντας θέση στην ίδια Μοίρα και εκπληρώνοντας το ίδιο Πεπρωμένο της ύπαρξης, οι θεοί ενίοτε, ει και σπάνια, διαπράττουν ύβρι, υπερβασία των ορίων του κοσμικού διαμοιρασμού. Υπέρβαση ορίων οριζόντων το είναι ενός όντος σημαίνει θραύση του πέρατος που αποτελεί την ουσία της μορφής του, άρα θάνατο.

Και έτσι μύθοι διηγούνται την έξοδο αυτών στον κόσμο του γίγνεσθαι, την (μερική και σχετική) απόπτωσή τους από αιωνιότητα εις χρόνον.

Είτε ακριβώς γιατί ατίμασε την πρωτοκαθεδρία της Γης και της Θέμιδος, της Χθονίας και του Ποσειδώνος στους Δελφούς, και γιατί εφόνευσε τον Πυθώνα-Διόνυσο, τον χθόνιο Φαλλό, (η Δελφική εκδοχή, κατά τον Αναξανδρίδη τον Δελφό Fr.Gr.H. 404 F5 Jacoby), είτε γιατί σκότωσε τους Κύκλωπες επειδή ο Ζευς εκεραύνωσε με τον κεραυνό τους τον Ασκληπιό (που είναι η δημώδης, κοινότερη εκδοχή, Ησίοδος Fr. 54 Merkelbach-West, Φερεκύδης Fr.Gr.H. 3F35 Jacoby; Ευριπίδης, *Αλκηστις*, *sub.in.*; παραλλαγή Φερεκύδης Fr.Gr.H. 3F35a Jacoby), - ο Απόλλων εθήτευσε ως δούλος στον Άδραστο των Φερών. Την καταταρτάρωσή του απέφυγε με τη μεσολάβηση της Λητούς στον Δία (Ακουσίλαος Fr.Gr.H. 2F19 Jacoby; cf. Απολλόδωρος, *Βιβλιοθήκη*, III, 10, 4 §122).

Η απαραίτητη ερωτική διάσταση δεν είναι μακράν να αναζητηθεί στον Ελληνισμό. Κατά τον Ριανό (λόγιο και ποιητή των αρχών της Ελληνιστικής περιόδου), θεληματικά έγινε δούλος του Άδμητου ο Απόλλων γιατί τον είχε ερωτευθεί (Ριανός Fr.Gr.H. 265F56 Jacoby). (Παρόμοια η ιστορία περί της εκτέλεσης των άθλων του Ηρακλή εξ έρωτος του ήρωος και εθελουσίου υποταγής προς τον Ευρυσθέα). Η τεκμηρίωση της εκδοχής του Ριανού μπορεί να συνάδει προς απόσπασμα

από άγνωστη τραγωδία του Σοφοκλή, όπου ο Άδμητος ομιλεί έτσι για τον Απόλλωνα:

ΑΔΜΗΤΟΣ: *οὐμὸς δ' ἀλέκτωρ αὐτὸν* [sc. τον Απόλλωνα] *ἤγε πρὸς μύλην.*

(Σοφοκλής Fr. 854 Radt)

Στη μεταφορική σημασία του αλέκτορος (πρωί χαράματα) και στην πρόσληψη της μύλης ως κάθε δουλειάς (= “νωρίς πρωί έμπαινε στη δουλειά ο δούλος κατά τις επιταγές μου”), φυσικά επιπροστίθεται μεταφορικότερη και συγκεκριμενότερη. Ο αλέκτωρ είναι η αρρενότητα και η ανδρική φύση, το άλεσμα δε αποτελεί κατ'εξοχήν γυναικείο έργο του οίκου. Μύλη στον Όμηρο είναι ο χειρόμυλος που δουλεύουν οι γυναίκες: *αί μὲν ἀλετρεύουσι μύλης ἔπι μήλοπα καρπὸν* (Οδύσσεια, η, 104); *γυνή... ἀλετρις πλησίον, ἔνθ' ἄρα οἱ μύλαι ἦατο* (Οδ. υ, 106). Ο εκπρεπής δούλος λοιπόν, πρωθήβης εκπάγλου μορφής, εκτελούσε και τις ερωτικές εργασίες του κυρίου του. Την ερωτική διάσταση αλλοτριούμενοι νεωτερικοί κριτικοί (π.χ. Reiske, K.O. Müller, Hartung, E. Fraenkel, v. Blumenthal), πιεζόμενοι δε από την συχνότατη ερωτική νοηματοδοσία του αλέκτορα, υπέθεσαν ότι τον στίχο πρέπει να απαγγέλει η Άλκηστις με «ἐμὸ ἀλέκτορα» εννοώντας τον σύζυγό της Άδμητο. Φρούδες ηθικοτεχνητότητες. Από τον Άδμητο λεγόμενο όντως «ὄ ἐμὸς ἀλέκτωρ» τείνει να σημαίνει τη φαλλική του υπόσταση και ερωτική του υπεροχή.

Όστε έχουμε την πραγματικότητα «θεού φυγάδος», δί'αμαρτίαν υπερβασίας, από αιωνιότητας εις χρόνο. Και μάλιστα του κατ'εξοχήν Ελληνικού θεού, του άμωμου παντός ρύπου, του ινδάλματος του κάλλους, του πάναγνου έφορου των καθαρωών, του στυγέοντος και απεχθομένου γέννηση και θάνατο, του φωτός του Κόσμου.

Όταν επίκειται η αντιπαράθεση Δαναού επήλυδος και Πελασγού αυτόχθονος εντοπίου στο Άργος, ο εξ Αιγύπτου αφιχθείς μετά των Δαναϊδων εύχεται για το καλό συναπάντημα. Επικαλείται τρεις θεούς

πρώτιστα, και μετά δυο άλλους εγχώριους. Οι πρώτοι είναι ο Ζευς γεννήτωρ (Αισχύλου *Ικέτιδες*, ν. 212 sqq.), οι σωτήριες Αυγές του Ηλίου (ν. 219) και ο Απόλλων «*φυγὰς ἀπ' ουρανοῦ θεός*» (ν. 220), ο οποίος γνωρίζει από την ικεσία της αδυναμίας και θα συμμερισθεί τη μοίρα τους ως Ικέτιδων (νν. 220-222).

Το βίωμα, αν και όχι τη μεταφυσική ολοκληρία της μορφής, του φυγάδος θεού εις άνθρωπον και της υποστατικής ταυτότητας αθανάτων και θνητών υπό κολοσσιαία διαφορά οντολογικής τροπικότητας (αιωνιότητα//χρόνος, δύναμη//αδυναμία, ευκολία//πάθη) εκφράζει ο Εμπεδοκλής στους συγκλονιστικούς στίχους των Καθαρμών του. Στο σύστημά του κυριαρχεί η αρχή της περιοδικότητας και έτσι δεν ευδοκιμεί (όπως στον Παρμενίδη, τον Ηράκλειτο και τον Αναξαγόρα) η οντολογική σαφήνεια της διάκρισης εν ταυτότητι αιωνιότητας και χρόνου. Οι θεοί είναι γι' αυτόν Δαίμονες μακρόβιοι, αφού κατά την κοσμική περίοδο τα πάντα αναλύονται τελικά και προέρχονται αρχικά από τον Σφαίρο, διάφορα στάδια διαμελισμού του οποίου είναι ο νυν Κόσμος. Αλλά η εμπειρία της ταυτωτικής μετάβασης από δαιμονικής εις ανθρώπεια ύπαρξη και τανάπαλιν διατυπώνεται επιβλητικά.

*ἔστιν Ἀνάγκης χρῆμα, θεῶν ψήφισμα παλαιόν,
αἰδίων, πλατέεσσι κατεσφρηγισμένον ὄρκους·
εὐτέ τις ἀμπλακίησι φόνῳ φίλα γυνῖα μίγη,
<νείκει ἦ> ὅς κ(ε) ἐπίορκον ἀμαρτήσας ἐπομόσση,
δαίμονες οἴτε μακραίωνος λελάχασι βίοιο,
τρὶς μιν μυρίας ὥρας ἀπὸ μακάρων ἀλάλησθαι,
φνομένους παντοῖα διὰ χρόνου εἶδεα θνητῶν
ἀργαλέας βίοτιο μεταλλάσσοντα κελεύθους.
αἰθέριον μὲν γὰρ σφε μένος πόντονδε διώκει,
πόντος δ' ἐς χθονὸς οὐδας ἀπέπτυσσε, γαῖα δ' ἐς αὐγὰς
ἡελίου φαέθοντος, ὁ δ' αἰθέρος ἔμβαλε δίναις·*

ἄλλος δ' ἐξ ἄλλου δέχεται, στυγέουσι δὲ πάντες.
 τῶν καὶ ἐγὼ νῦν εἶμι, φυγὰς θεόθεν καὶ ἀλήτης,
 Νείκει μαινομένῳ πίσυρος.

Εμπεδοκλής DK31 B115 = Fr. 8 Pierris

Μεγαλόπρεπη είναι η δί' εαυτόν εξαγγελία της αντίθετης μετάπτωσης από θνητού εις δαίμονα μακραίωνα, της ενεργού ήδη θέωσής του.

ὦ φίλοι, οἱ μέγα ἄστν κατὰ ξανθοῦ Ἀκράγαντος
 ναίετ' ἀν' ἄκρα πόλεος, ἀγαθῶν μελεδήμονες ἔργων,
 ξείνων αἰδοῖοι λιμένες, κακότητος ἄπειροι,
 χαίρετ'· ἐγὼ δ' ὑμῖν θεὸς ἄμβροτος, οὐκέτι θνητός
 πωλεῦμαι μετὰ πᾶσι τετιμένος, ὥσπερ ἔοικα,
 ταινίαις τε περιστεπτος στέφεςίν τε θαλείοις.
 τοῖσιν ἄμ' εὔτ' ἂν ἴκωμαι ἐς ἄστεα τηλεθάοντα,
 ἀνδράσιν ἠδὲ γυναιξὶ σεβίζομαι· οἱ δ' ἄμ' ἔπονται
 μυρῖοι ἐξερέοντες, ὅπη πρὸς κέρδος ἀταρπός,
 οἱ μὲν μαντοσυνέων κεχρημένοι, οἱ δ' ἐπὶ νούσων
 παντοίων ἐπύθοντο κλύειν εὐηκέα βάζειν,
 δηρὸν δὴ χαλεπῆσι πεπαρμένοι <ἀμφ' ὀδύνησιν>.

Εμπεδοκλής DK31 B112 = Fr. 1 Pierris

***

Δύο είναι οι συστατικές όψεις κάθε πράγματος, δύο οι θεμελιώδεις οριζουσες φανερώσεις του όντος: το εμπρός και το οπίσω. Οι πλάγιες είναι μεταβάσεις από της μιας βασικής στην άλλη. Αυτό είναι το νόημα του Νόμου της Μετωπικότητας στην Ελληνική πλαστική. Δύο είναι οι κύριες πλευρές στο όρος της ύπαρξης,

Ανατολικά και Δυτικά, δύο οι καίριες προοπτικές από το Μέγα Μεσημέρι, η Χρυσαιγή και το Βασιλολυκόφως. Η εωθινή ανατριχίλα της σφύζουσας εν νεότητι ζωής στην Ανατολή του Ήλιου, και το δεόμεστο κάλλος του “ωραίου” θανάτου, όταν γέρνει ο Βασιλεύς βασιλεύοντας στα Ανάκτορα της Νύχτας.

Δύο είναι και οι τροπικότητες του Είναι στο Φαίνεσθαι: το Κάλλος της Ύπαρξης και το Πάθος της Ύπαρξης. Τα δε δύο είναι ένα, και η ταύτιση οδεύει από το Πάθος στο Κάλλος, όχι αντιστρόφως, ούτε ισοδυνάμως. Το Ελληνικό Δωρικό βίωμα συλλαμβάνεται πλέριο στην Παρμενίδεια Μεταφυσική κατά την αντίστοιχη οντολογική προστακτική: δύο δρόμοι παρουσιάζονται, τρίτος είναι απάτη, και από τους δύο ο δεύτερος δεν υπάρχει. Το κοσμικό Είναι συνίσταται στο Κάλλος ακόμη και μέσα στο Πάθος. Η Κοσμική Ζυγαριά δεν είναι ίση. Ο κλασσικός Ελληνικός Δυϊσμός είναι Μονισμός στην επι-φάνεια του βάθους. Έχει μια τυραννική αποκλειστικότητα.

Ορώμενος ο Κόσμος από την Εμπρόσθια Όψη της Ανατολής είναι Απολλώνιος πέρα ως πέρα. Ο πρωθήβης ανάσσει παίζων στην καθάρια ηδονή του φαίνεσθαι εν κάλλει. Από την Οπίσθια Όψη της Δύσης ο Κόσμος είναι ο Άδης της Διαφθοράς του Είναι. Ο Διόνυσος διαμελίζεται παίζων κατά τα Ορφικά.

Η Δυτική πλευρά του Ελληνισμού αντιπροσωπεύεται μαγευτικά στη φιλοσοφία από τον Εμπεδοκλή. Σε αυτόν εκφράζεται ο Ορφισμός των Μυστηρίων της χθονιότητας που δεν έχει Απολλωνοποιηθεί πλήρως οργανικά και μορφολογικά. Η αρχή της περιοδικότητας εξωραϊίζεται μεν από τις λατρείες της νεολιθικής γονιμότητας στον μεγασθενή κύκλο της Ανάγκης εκ Σφαιρίου Ομόνοιας εις πλήρη ριζικό διαχωρισμό κατά τον κατακερματισμό του Νείκουσ και πάλιν εις την απόλυτο σύγχυση του Ομογενούς Είναι – κυρούται όμως ως θεμελιώδης μεταφυσικός νόμος. Η Εμπεδοκλεία σύνθεση είναι μεγαλειώδης, αλλά η μορφή της

περιοδικότητας δεν είναι Απολλώνεια και η υπαρξιακή τονικότητα είναι λυτρωτική, όχι αδιαπραγμάτευτα τελεολογική. Λυτρωτική τονικότητα στο ανθρώπινο Dasein παράγεται από την αίσθηση του Κόσμου ως Άδη σήψεως.

Η φιλοσοφική διαφορά αποκαλύπτεται στην αντιπαράθεση Εμπεδοκλή προς Ηράκλειτο και Παρμενίδη. Χαρακτηριστική είναι η από-κρουστική στάση του Εφέσιου προς τις νεκρικές ιερουργίες του θανάτου: *νέκυες γὰρ κοπρίων ἐκβλητότεροι* (Ηράκλειτος DK22 B96). Όπως επίσης και η συζυγής αρνητική αξιολογικά αποτίμηση της γενετησίου μείξης και γέννας από τον Ελεάτη:

ἐν δὲ μέσῳ τούτων δαίμων ἦ πάντα κυβερνᾷ.

πᾶσιν γὰρ στυγεροῖο τόκου και μίξιος ἄρχει

πέμπουσ' ἄρσενι θῆλυ μιγῆν τό τ' ἐναντίον αὐτίς

ἄρσεν θηλυτέρῳ

(Παρμενίδης, DK28 B12.3-6. Cf. B20, αδικαιολόγητα θεωρούμενο αμφίβολο από Diels-Kranz. Cf. επίσης Εμπεδοκλής DK31 B121, όπου τα “ἔργα τε ρευστά” στον λειμώνα της Άτης “κατὰ σκότος” αναφέρεται στις πράξεις γενετησίου μείξεως.)

Στον Πυθαγορισμό λειτουργεί ο άνισος και ετεροβαρής Δυϊσμός του Ελληνισμού. Ενώ στον Παρμενίδη επιτυγχάνεται η Απολλώνια αρμονία του νοεῖν στο Εῖναι.

***

Στον Ελληνισμό, ως πολιτισμό του Εῖναι στο Φαίνεσθαι, εξαιρετικά αποκαλύπτεται το ζωτικό συστατικό βίωμα προεξεχόντως στην Τέχνη δημιουργώντας τις Μορφές που το εκφράζουν δυναμικά. Η αλήθεια είναι θέμα ομορφιάς. Η αποκορύφωση της Λυρικής ποίησης, της

ιδιαζόντως Δωρικής δημιουργίας, επιτυγχάνεται με τον Θηβαίο Πίνδαρο στο πρώτο μισό του Χρυσού Αιώνα. Είναι η Χρυσή Εποχή της ολοτελούς αυτοσυνειδησίας του Απολλώνειου πνεύματος στον Ελληνισμό.

Die Epoche von 470-50 kann die eigentlich apollinische genannt werden, den in ihr waren die Griechen reif, das Wesen Apollons im Bilde ganz zu erfassen. Denn nur seit und solange ihr Blut entflammt, ihre Leiber licht, stark und gespannt, ihre Sprache von rhythmischer Gewalt, brennend klar und tödlich treffend, ihr Geist hehr, gründend und erfüllt vom Gesetz, ihr Ethos unbedingt und zugleich von Scheu und Bescheidung gebunden waren, sind die Griechen mächtig, den höchsten Apollon zu bilden, oder offen, daß er sich ihnen als Höchster zeige.

K.A. Pfeiff, *Apollon, Die Wandlung seines Bildes in der Griechischen Kunst*,
1943, p. 69

Την ίδια εποχή οικοδομείται ο Ναός του Διός στην Ολυμπία (~470-457 π.Χ.) και πλαστουργείται ο γλυπτικός του διάκοσμος, ο οποίος αποτελεί ένα Απολλώνειο διάγγεσμα.

Η ακμή του Ηράκλειτου τοποθετείται στην 69η Ολυμπιάδα (504-501 π.Χ.), Διογένης Λαέρτιος IX, 1. Στην τροπή των αιώνων αφιέρωσε το σύγγραμμά του Περί Φύσεως ή Μούσαι (Διογένης Λαέρτιος, IX, 12) στον Ναό της Αρτέμιδος Εφεσίας (*ibid.* IX, 6). Του Παρμενίδη η ακμή συγχρονίζει προς την του Ηράκλειτου κατά τις πηγές του Διογένη Λαέρτιου (IX, 23). Αλλά αυτή η χρονολόγηση είναι πολύ πρώιμη. Μάλλον προς τα μέσα του 5ου αιώνα πρέπει να τον υποθέσουμε ώριμο, όταν και συνέθεσε την πολιτεία (το σύνταγμα) για την πατρίδα του Ελέα. Ο 6ος Νεμεονίκης του Πινδάρου με τη μεγαλειώδη εξαγγελία (“ἐν ἀνδρῶν, ἐν θεῶν γένος”) είναι ώριμό του έργο, μετά το 460 π.Χ., ακριβώς όταν ο Αλκαμένης δημιούργησε το Δυτικό Αέτωμα του Ναού του Διός στην Ολυμπία.

Αυτή είναι η Εποχή της αποκορύφωσης του Απολλωνισμού.

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΕΝΑΡΓΕΙΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΙ

Συναντήσεις Θεών και Ηρώων στην Ιλιάδα

Όταν οι ήρωες Διομήδης και Γλαύκος συναντώνται στη άγρια μάχη, η εντύπωση που προκαλεί στον πρώτο ο δεύτερος είναι θεία. Διστάζει αν πρόκειται για εκπρεπή ήρωα ή θεό κατελθόντα προς πείραν. Και αναλογίζεται τη μοίρα του Λυκούργου που κατεδίωξε τον φοβηθέντα Διόνυσο στη θάλασσα, αλλά τιμωρήθηκε σκληρά για την αποκοτιά του αυτή. Ένα θαυμαστό role playing μεταξύ θεών και ανθρώπων με εναλλαγές εκτυλίσσεται στην Ομηρική εικόνα:

*τίς δὲ σύ ἐσσι, φέριστε, καταθηνητῶν ἀνθρώπων;
οὐ μὲν γάρ ποτ' ὄπωπα μάχη ἔνι κυδιανείρη
τὸ πρὶν· ἀτὰρ μὲν νῦν γε πολὺ προβέβηκας ἀπάντων
σῶ θάρσει, ὃ τ' ἐμὸν δολιχόσκιον ἔγχος ἔμεινας.
δυστήνων δέ τε παῖδες ἐμῶ μὲνει ἀντιώωσιν.
εἰ δέ τις ἀθανάτων γε κατ' οὐρανοῦ εἰλήλουθας,*

*οὐκ ἂν ἔγωγε θεοῖσιν ἐπουρανίοισι μαχοίμην.
 οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Δρύαντος υἱὸς κρατερὸς Λυκόοργος
 δῖήν ἦν, ὅς ῥα θεοῖσιν ἐπουρανίοισιν ἔριζεν·
 ὅς ποτε μαινομένοιο Διωνύσοιο τιθήνας
 σεῦε κατ' ἠγάθεον Νυσήιον· αἶ δ' ἅμα πᾶσαι
 θύσθλα χαμαὶ κατέχευαν, ὑπ' ἀνδροφόνου Λυκοόργου
 θεινόμεναι βουπλήγι. Διώνυσος δὲ φοβηθεὶς
 δύσεθ' ἀλὸς κατὰ κῦμα, Θέτις δ' ὑπεδέξατο κόλπῳ
 δειδιότα· κρατερὸς γὰρ ἔχε τρόμος ἀνδρὸς ὀμοκλή.
 τῷ μὲν ἔπειτ' ὀδύσαντο θεοὶ ῥεῖα ζῶντες,
 καὶ μιν τυφλὸν ἔθηκε Κρόνου πάις οὐδ' ἄρ' ἔτι δῖήν
 ἦν, ἐπεὶ ἀθανάτοισιν ἀπήχθετο πᾶσι θεοῖσιν.
 οὐδ' ἂν ἐγὼ μακάρεσσι θεοῖς ἐθέλοιμι μάχεσθαι.
 εἰ δέ τις ἐσσι βροτῶν, οἱ ἀρούρης καρπὸν ἔδουσιν,
 ἄσσον ἴθ', ὥς κεν θᾶσσον ὀλέθρου πείραθ' ἴκηαι.*

Ιλιάς, Z 123-143

Η αδυναμία ως βασική ιδιότητα του θνητού γένους τονίζεται και εδώ όπως και στον Πίνδαρο. Ακολουθεί τους παραπάνω στίχους η διαβόητη μεταφορά της ανθρωπίνης ασθένειας και ουτιδάνειας:

*Τυδείδη μεγάθυμε, τίη γενεήν ἐρεείνεις;
 οἷη περ φύλλων γενεή, τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν.
 φύλλα τὰ μὲν τ' ἄνεμος χαμάδις χέρει, ἄλλα δὲ θ' ὕλη
 τηλεθόωσα φύει, Φέαρὸς δ' ἐπιγίνεται ὥρη·
 ὥς ἀνδρῶν γενεή ἢ μὲν φύει ἢ δ' ἀπολήγει.*

Ιλιάς, Z 145-149

Ο ίδιος μεγαήρως Διομήδης πλήγωσε την Αφροδίτη όταν η θεά προστάτευε τον υιό της Αινεία (Ιλιάς, E 311 sqq.; esp. 335 sqq.). Η Αφροδίτη ζητάει τη βοήθεια του Άρη για να ξεφύγει από τον Διομήδη και

καταφεύγει στη μητέρα της Διώνη παραπονούμενη ότι η μάχη πια
εξελίχθηκε σε πόλεμο Δαναών και Αθανάτων:

*οὐτά με Τυδέος υἱὸς ὑπέρθυμος Διομήδης,
οὐνεκ' ἐγὼ φίλον υἱὸν ὑπεξέφερον πολέμοιο
Αἰνείαν, ὃς ἐμοὶ πάντων πολὺ φίλτατός ἐστιν.
οὐ γὰρ ἔτι Τρώων καὶ Ἀχαιῶν φύλοπις αἰνή,
ἀλλ' ἤδη Δαναοὶ τε καὶ ἀθανάτοισι μάχονται.*

Ιλιάς, Ε 375-380

Γαληνεύοντας την κόρη της η Διώνη εξιστορεί εν καταλόγω
περιπτώσεις που θνητοί άνθρωποι τάβαλαν και πλήγωσαν αθάνατους
θεούς:

*τέτλαθι, τέκνον ἐμόν, καὶ ἀνάσχεο κηδομένη περ'
πολλοὶ γὰρ δὴ τλήμεν Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες
ἐξ ἀνδρῶν, χαλέπ' ἄλγε' ἐπ' ἀλλήλοισι τιθέντες.
τλή μὲν Ἄρης, ὅτε μιν Ἰωτος κρατερός τ' Ἐφιάλτης,
παῖδες Ἀλωῆος, δῆσαν κρατερῶ ἐνὶ δεσμῶ·
χαλκῆω δ' ἐν κεράμω δέδετο τρισκαίδεκα μῆνας.
καὶ νύ κεν ἔνθ' ἀπόλοιτο Ἄρης ἄατος πολέμοιο,
εἰ μὴ μητρυνὴ περικαλλῆς Ἡερίβοια
Ἐρμεία ἔξηγειλεν· ὃ δ' ἐξέκλεψεν Ἄρηα
ἤδη τειρόμενον, χαλεπὸς δὲ Φε δεσμὸς ἐδάμνα.
τλή δ' Ἥρη, ὅτε μιν κρατερός παῖς Ἀμφιτρύωνος
δεξιτερὸν κατὰ μαζὸν ὀιστῶ τριγλώχινι
βεβλήκει· τότε καὶ μιν ἀνήκεστον λάβεν ἄλγος.
τλή δ' Αἴδης ἐν τοῖσι πελώριος ὠκὺν ὀιστόν,
εὐτέ μιν αὐτὸς ἀνήρ, υἱὸς Διὸς αἰγιόχοιο,
ἐν Πύλῳ ἐν νεκύεσσι βαλὼν ὀδύνησιν ἔδωκεν.
σχέτλιος, ὄβριμοΦεργός, ὃς οὐκ ὄθετ' αἴσυλα ῥέζων,
ὃς τόξοισιν ἔκηδε θεούς, οἱ Ὀλυμπον ἔχουσιν.*

αὐτὰρ ὁ βῆ πρὸς δῶμα Διὸς καὶ μακρὸν Ὀλυμπον
 κῆρ ἄχέων, ὀδύνησι πεπαρμένος· αὐτὰρ ὀιστός
 ὦμῳ ἔνι στιβαρῶ ἠλήλατο, κῆδε δὲ θυμόν.
 τῷ δ' ἐπὶ Παιήων ὀδυνήφατα φάρμακα πάσσων
 ἠκέσατ'· οὐ μὲν γάρ τι καταθνητός γ' ἐτέτυκτο.
 σοὶ δ' ἐπὶ τοῦτον ἀνῆκε θεὰ γλαυκῶπις Ἀθήνη.
νήπιος, οὐδὲ τὸ Φοῖδε κατὰ φρένα Τυδέος υἱός,
ὅττι μάλ' οὐ δηναῖος ὄς ἀθανάτοισι μάχεται,
 οὐδέ τί μιν παῖδες ποτὶ γούνασι παππάζουσιν
 ἐλθόντ' ἐκ πολέμοιο καὶ αἰνῆς δηιοτήτος.
 τῷ νυν Τυδεΐδης, εἰ καὶ μάλα καρτερός ἐστιν,
 φραζέσθω μὴ τις Φοι ἀμείνων σεῖο μάχεται,
 μὴ δ' ἦν Αἰγιάλεια περίφρων Ἀδρηστίνη
 ἐξ ὕπνου γοόωσα φίλους Φοικῆας ἐγείρη,
 κουρίδιον ποθέουσα πόσιν, τὸν ἄριστον Ἀχαιῶν,
 ἰφθίμη ἄλοχος Διομήδεος ἵπποδάμοιο.

Ιλιάς, Ε 382-415

Δεν βγαίνει σε καλό βέβαια η ὕβρις αυτή των θνητών που δεν γνωρίζουν και ξεπερνούν τα όρια της ουσίας τους. Αλλά ακριβώς αυτή η αδικία της υπερόριας προβολής αποκαθιστά τη δικαιοσύνη της ισχύος:

πόλεμος πάντων μὲν πατήρ ἐστι, πάντων δὲ βασιλεύς, καὶ τοὺς μὲν θεοὺς ἔδειξε τοὺς δὲ ἀνθρώπους, τοὺς μὲν δούλους ἐποίησε τοὺς δὲ ἐλευθέρους.

Ηρόκλειτος DK22 B53

Όταν ο Απόλλων υπό τη μορφή του Αγήνορος παρασύρει τον Αχιλλέα για να δώσει χρόνο στους ηττημένους Τρώες να σωθούν από τη σιδηρά οργή του ήρωα, στο τέλος αποκαλύπτεται, η δε πρόκληση του θεού και η αντίδραση του Αχιλλέα είναι αποκαλυπτικές της κοινότητας της

ύπαρξης και της διαφοράς της δύναμης μεταξύ του κάλλιστου θεού και του κάλλιστου ανδρός:

*«τίπτε με, Πηλέος νιέ, ποσιν ταχέεσσι διώκεις,
αὐτὸς θνητὸς ἐὼν θεὸν ἄμβροτον; οὐδέ νύ πώ με
ἔγνωσ ὡς θεὸς εἶμι, σὺ δ' ἀσπερχές μενεαίνεις.
ἦ νύ τοι οὐ τι μέλει Τρώων πόνος οὐς ἐφόβησας,
οἱ δ' ἦ τοι ἐς Γάστυ Γάλεν, σὺ δὲ δεῦρο λιάσθης.
οὐ μὲν με κτενέεις, ἐπεὶ οὐ τοι μόρσιμός εἶμι.»*

τὸν δὲ μέγ' ὀχθήσας προσέφη πόδας ὤκυς Ἀχιλλεύς·

*«ἔβλαψάς μ', ἐκάεργε, θεῶν ὀλοώτατε πάντων,
ἐνθάδε νῦν τρέψας ἀπὸ τείχεος· ἦ κ' ἔτι πολλοὶ
γαῖαν ὀδᾶξ εἶλον πρὶν Ἴλιον εἰσαφικέσθαι.
νῦν δ' ἐμὲ μὲν μέγα κῦδος ἀφείλεο, τοὺς δὲ σάωσας
ῥηιδίως, ἐπεὶ οὐ τι τίσιν γ' ἔδφεισας ὀπίσσω,
ἦ σ' ἂν τισαίμην, εἴ μοι δύναμις γε παρείη.»*